

Innlegg i Stortinget 31. mai 1977 ved behandlingen av innst.O.nr.80 (1976-77) om demokratiseringen av forretningsbankene.

Når det gjelder vår næringspolitikk bygger Regjeringens og Arbeiderpartiets program på en videreutvikling av det som er kalt en blandingsøkonomi.

Vårt næringspolitiske syn bygger på tre hovedfundamenter.

Offentlig næringsvirksomhet utvikles på de områder der det er spørsmål om å ta vare på sentrale og viktige samfunnsmessige fellesinteresser. En videreføring av en aktiv statlig næringspolitikk finner vi i vårt

- 2 -

utbredte samspill og samarbeid mellom offentlige myndigheter og private næringsinteresser for å ta vare på liknende oppgaver.

For det andre ønsker vi fortsatt å utvikle en vesentlig del av vårt næringsliv på grunnlag av private eierforhold. Offentlige som private næringstiltak må etter vårt syn innordnes de grunnleggende rammebetingelser som våre folkevalgte myndigheter setter.

for det tredje ønsker vi å ta vare på enkeltmenneskets integritet og frigjøre alle menneskers muligheter til et konstruktivt samspill til felles beste gjennom en reell medinnflytelse fra de ansatte i næringsvirksomhetene og gjennom utviklingen av et såkalt økonomisk demokrati.

Disse prinsippene ligger til grunn for det lovforslag om forretningsbankene som Odelstinget i dag drøfter.

Det er i dag bred politisk oppslutning om at forretningsbankene utøver en klar samfunnsmessig fellesskapsfunksjon.

Den private eierrett i forretningsbankene kan ikke

trekkes så langt at den også omfatter de bedrifter, de lokalsamfunn som deres disposisjoner har en klar innflytelse på.

Der den private eierrett drives så langt støter den klart an mot de demokratiske rettigheter.

Det er i dette spenningsforhold vi må føre en avklarende debatt om en videre utvikling av et samfunn der den private eierrett er trygget, men der den ikke skal kunne trekkes så langt at den forringer fellesskapets demokratiske rett til å øve innflytelse på hovedlinjer i utviklingen av vårt samfunn i framtida.

De første skritt for å utvikle et reelt bedrifts-demokrati er tatt i dette landet.

Det tok tid å få akseptert dette prinsipp så langt at de praktiske politiske fremstøtene kunne gjøres.

I hovedsak vil en allerede i dag kunne slå fast at bedriftsdemokratiet har vært til fordel for de ansatte, men også for bedriftene som sådan.

Jeg føler meg trygg på at den foreslåtte medvirkning fra de ansatte i forretningsbankenes ledelse vil ha den samme virkning.

Dersom vi erkjenner folkestyrets rett til å forme hovedlinjene i utviklingen av vårt felles samfunn kan vi ikke komme utenom å reise spørsmålet om også folkestyrets medinnflytelse i disponeringen av midler som på en slik måte som i forretningsbankene er med og former vårt felles samfunn.

Her er det ikke et spørsmål om hvorvidt forretningsbankene har forvaltet sine pengemidler og sin oppgave på en

god eller dårlig måte på bakgrunn av disse institusjoners forutsetninger.

Her står det om demokratiske prisnipper slik vi bygger vårt samfunn på.

Vi er tilbake til spørsmålet om den formelle eiendomsrett og om disposisjonsretten av denne under ansvar for alle mennesker i det samfunnsmessige fellesskap.

Det er unødvendig å gå i dybden i spørsmålet om hvorvidt kredittilførsel har innflytelse på samfunnsutviklingen.

I 1970 sto forretningsbankene i vårt land for ca. 18 % av den samlede kredittilførsel.

I 1975 var denne andelen steget til nærmere 24 %.

Samtidig med denne utviklingen har det skjedd en klar konsentrasjon i utbyggingen av vårt forretningsbank-

vesen.

I 1960 hadde vi 68 forretningsbanker. I 1970 var antallet sunket til 40, og i 1976 er dette ytterligere redusert til 27 bankinstitusjoner.

Hva så med eierforhold og eierdemokrati slik dette presenteres i den aktuelle debatt. Egenkapitalen i forretningsbankene utgjorde i 1974 5 ½ % av den samlede forvaltningskapital.

Av dette igjen utgjorde den direkte eierkapital eller aksjekapitalen 60 %.

Eierkapitalen utgjør således en svært liten del av den totale kapital forretningsbankene forvalter.

Hva så med eierdemokratiet. I et brev fra Den Norske Bankforening til Finansdepartementet for 3 år siden ble det opplyst at oppmøteprosenten for antall aksjonærer

i generalforsamlinger i forretningsbankene varierer fra omkring 1 % i de større bankene og oppover til 10 % i de mindre banker.

Disse mellom 1 og 10 % av antall aksjonærer representerer mellom 15 og 20 % av aksjekapitalen.

Disse tall alene gir et umiddelbart inntrykk av at selv en forholdsvis stor spredning av aksjer på mange hender ikke gir noe tilsvarende spredning i sammensetningen av de organer som bankenes ledelse går ut fra.

Vi står ikke her overfor et bredt opplagt demokratisk banksystem som skal brytes ned til fordel for en sentralstyrt offentlig bakinstitusjon.

Vi står i realiteten overfor et banksystem som i større og større grad har blitt sentralisert.

Den direkte eierkapital er redusert i forhold til bankinstitusjonenes voksende forvaltningskapital.

Det reelle eierdemokratiet er svært sparsomt i forhold til den innflytelse som en avgrenset krets innenfor næringslivet spiller i dette stadig mer sentraliserte system.

Vi står overfor et banksystem som gjennom sin forvaltningskapital og kreditgiving får en økende innflytelse på samfunnets utvikling.

Det er i disse forhold vi må prøve mot våre hevdvundne demokratiske prinsipper om folkestyre.

Det er ikke et spørsmål her om å endre det formelle eierforhold. Aksjonærene vil fortsatt ha sin trygghet for sin innskuddskapital, og de vil fortsatt få den

avkastning som bankenes virksomhet gir muligheter for.

Målsettingen må være et desentralisert banksystem og en reell spredning av makt.

Det kan derfor ikke være en målsetting at sentrale snevre politiske myndigheter skal besette bankenes styrende organer alene, og at bankenes virksomhet skal ledes fra et sentralistisk byråkrati i statsforvaltningen.

De offentlig valgte medlemmer av bankenes organer skal utpekes ut fra det maktforhold som kommer til syne i Storting, fylkesting og kommunestyre ved de frie demokratiske valg.

En styringsform i forretningsbankene bygd på slike prinsipper vil ikke true bankenes muligheter for å ivareta sin samfunnsmessige funksjon og oppgave.

Tvert imot vil en gjennom en slik demokratisk oppbygging berike bankenes lederorganer gjennom nye tilskudd av impulser fra demokratiet på samme måten som det som har skjedd innenfor vårt bedriftsliv gjennom etableringen av bedriftsdemokratiet.

Dette innebærer ikke en innsnevring av eiendomsretten.

Det innebærer en utvidelse av eiendomsrett og også disposisjonsrett til verdier som skapes av alle i et samfunn bygd på fellesskap.